
Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar

Verksamhetsberättelse 2021

1 Ansvarsnämndens organisation och sammansättning

1.1 Ansvarsnämndens uppgifter

Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar är enligt 10 kap. 8 § kyrkoordningen ett särskilt organ för att pröva frågor om biskopars behörighet att utöva kyrkans vigningstjänst. Ansvarsnämnden ska självständigt fullgöra de uppgifter som anges i kyrkoordningen. Bestämmelser om Ansvarsnämndens sammansättning, beslutförhet och omröstningsregler finns i 14 kap. kyrkoordningen. Ansvarsnämnden ska utifrån bestämmelserna i 8 kap. 8 § kyrkoordningen pröva behörigheten att biskopsvigas hos dem som erhåller röster i nomineringsval och som inte redan är vigda till biskopar.

Ansvarsnämnden ska vidare, enligt 30 kap. 7 § kyrkoordningen, pröva frågor om biskopars rätt att utöva kyrkans vigningstjänst. Ansvarsnämnden fastställde i inledningen av sin verksamhet en arbetsordning där bland annat regleras delegationer till nämndens ordförande och sekreterare.

Vid utgången av år 2021 omfattade Ansvarsnämndens tillsyn 44 biskopar inklusive stiftsbiskoparna.

1.2 Ansvarsnämndens ledamöter och ersättare

Ansvarsnämnden ska enligt 14 kap. 2 § kyrkoordningen bestå av en ordförande som är eller har varit ordinarie domare, en ledamot som är präst och har avlagt teologie doktorsexamen, en ledamot som är präst och antingen har varit ledamot i ett domkapitel eller har annan motsvarande erfarenhet och en ledamot som är lekman och antingen har varit ledamot av ett domkapitel eller har annan motsvarande erfarenhet. För var och en av ledamöterna ska det finnas en personlig ersättare, som uppfyller de kvalifikationskrav som ställs för respektive ledamot.

Ansvarsnämnden har under år 2021 bestått av följande ledamöter och ersättare.

Ledamöter

F.d. lagmannen och myndighetschefen Robert Schött, ordförande, prosten teol. dr Ingemar Söderström, kyrkoherden teol. dr Thomas Stoor och fil. dr Elisabeth Engberg.

Ersättare

F.d. lagmannen Fredrik von Arnold för Robert Schött, kyrkoherden teol. dr Carin Åblad Lundström för Ingemar Söderström, prosten Karl-Gustav Sjögren för Thomas Stoor och professor Eva Forssell-Aronsson för Elisabeth Engberg.

Sekreterare

Rådmannen Maria Wetterstrand Hagström.

Sammanträden

Under 2021 har Ansvarsnämnden sammanträtt fyra gånger. Sammanträdena har ägt rum den 25 januari via Teams, den 22 juni via Teams, den 4 oktober via Teams och den 29 november i Uppsala.

1.3 Kansli- och ekonomifrågor m.m.

Av 14 kap. 2 § fjärde stycket kyrkoordningen framgår att sekreterare och föredragande i Ansvarsnämnden är en jurist som utses av nämnden. Sekreteraren anställs dock av kyrkokansliet som också – efter samråd med Ansvarsnämndens ordförande – fastställer ersättning för sekreterarens arbete.

Ansvarsnämnden, som inte avses bedriva någon egen löpande tillsyns- eller utredningsverksamhet, har inte något självständigt budgetansvar eller egen internbudget. Kostnaderna för Ansvarsnämndens verksamhet har för budgetåret 2021 täckts genom anslaget för verksamhetsområdet Kyrkomötet.

Nämndens kansligöromål fullgörs av personal vid kyrkokansliet i Uppsala. Under året har nämndens sekreterare biträtts av planeringssekreteraren Karin Bohlin, rättsavdelningen.

Ansvarsnämnden har en egen hemsida som uppdateras genom kyrkokansliets försorg (www.svenskakyrkan.se/ansvarsnamnden). På hemsidan publiceras nämndens beslut.

2 Ansvarsnämndens inriktning och effektmål

Ansvarsnämndens verksamhet har liksom tidigare år varit inriktad på att avgöra inkomna respektive av nämnden initierade ärenden på ett rättssäkert och effektivt sätt samt att detta ska ske utan onödigt dröjsmål. Inriktningen är att medianåldern för avgjorda ärenden inte bör överstiga fyra månader för tillsynsärenden och två månader för ärenden om behörighetsprövning inför biskopsval.

3 Registrerade och avgjorda ärenden

Under året registrerades elva nya ärenden hos Ansvarsnämnden. Två av dessa avsåg anmälningar mot biskopar, tre avsåg inbjudan att lämna synpunkter på promemorior, ett avsåg ett tillsynsärende initierat av nämnden, fyra avsåg utlämning av handlingar och ett var av administrativ karaktär (verksamhetsberättelsen). Nämnden avgjorde under året sex av dessa ärenden samt två ärenden som registrerades under 2020.

4 Prognos om ärendeutvecklingen

Antalet registrerade ärenden hos Ansvarsnämnden var ungefär samma som antalet ärenden som registrerades under 2020. Det finns skäl att anta att antalet ärenden under 2022 kommer att bli något fler i förhållande till antalet ärenden under 2021.

5 Behov av översyn av vissa bestämmelser i kyrkoordningen

Under verksamhetsåret har genom väckta ärenden hos Ansvarsnämnden aktualiserats ett antal frågor rörande nämndens tillsyn och prövning beträffande biskoparna som inte fullt ut synes ha analyserats i samband med tillkomsten av kyrkoordningen eller därefter i anslutning till ändringar rörande regleringen av vigningstjänsten. Dessa frågor kan därför behöva en genomlysning av en av kyrkomötet initierad utredning. I ett sådant arbete står givetvis Ansvarsnämnden till förfogande med vunna erfarenheter under de 22 år nämnden verkat inom ramen för sina uppgifter enligt kyrkoordningen.

Ansvarsnämnden har därvid under verksamhetsåret med anledning av en inbjudan att lämna synpunkter på ett förslag till Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del II särskilt uppmärksammat och påtalat behovet av bland annat en mer genomgripande översyn av utformningen och innehållet i vigningslöftena i kyrkohandbokens ordning för biskopsvigningen.

Utformningen av och innebörden i vigningslöftena utgör nämligen en betydelsefull del av den prövning som Ansvarsnämnden ska utföra inom ramen för sin tillsynsuppgift beträffande dem som vigts till biskop. Denna tillsyn ska enligt nämndens uppfattning till sin såväl utformning som bedömning vara oberoende av om den enskilde biskopen som prövas av nämnden har en anställning som ärkebiskop, stiftsbiskop eller – vanligen efter sin pensionering – lämnat biskopsanställningen i ett stift för att inte sällan i olika perioder tjänstgöra företrädesvis med uppgiften som präst. Samtidigt är det i kyrkoordningen inte uttryckligen reglerat att Ansvarsnämnden ska bedriva en egen aktivt undersökande tillsyn av de drygt fyrtiotal som för närvarande är vigda till biskopar (se avsnitt 1.3). Det övervägande antalet tillsynsärenden hos nämnden är därför initierade genom anmälan av enskilda.

Ansvarsnämnden anser självfallet att det är av särskild betydelse att alla ändringar och tillägg till kyrkoordningen och kyrkans böcker som kyrkomötet beslutar om är väl beredda och noga prövats stå i överensstämmelse med Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Detta garanteras för närvarande på ett avgörande sätt genom läro-nämndens och biskopsmötets granskning och uppföljning. Samtidigt är det av särskild vikt att kyrkomötet genom sina olika beslut noggrant prövar att regelsystemet blir homogent och att de olika bestämmelserna står i samklang. Detta gäller inte minst regleringar avseende kyrkans vigningstjänst.

Kyrkans vigningstjänst är en. Genom tjänstgörande ärkebiskops eller stiftsbiskops vigning kan en person vigas till olika uppdrag inom vigningstjänsten. En person kan sålunda genom de tre vigningshandlingarna vigas till uppdrag som biskop, präst eller diakon. En och samma person kan därmed vigas sammanlagt högst tre gånger men endast en gång till ett och samma uppdrag inom vigningstjänsten.

Med vigningen till uppdrag som biskop, präst eller diakon följer behörigheten att utföra kyrkans vigningstjänst med motsvarande uppdrag. Förklaras en vigd person obehörig att utöva kyrkans vigningstjänst förlorar denne behörighet att utöva det eller de uppdrag inom vigningstjänsten som denne vigts till.

Det domkapitel som har beslutat om att förklara en präst eller diakon obehörig att utöva kyrkans vigningstjänst kan med biskopens i stiftet godkännande förklara den vigde åter behörig att utöva kyrkans vigningstjänst. En sådan förklaring får ges om förhållandena ändrats på sådant sätt att prästen/diakonen kan anses lämplig att ”utföra

sitt uppdrag". (Se 31 kap. 13 och 17 §§ respektive 32 kap. 13 och 17 §§ kyrkoordningen.)

Ansvarsnämnden får med tillämpning av 30 kap. 6 och 7 §§ kyrkoordningen förklara en biskop som nämnden tidigare förklarat obehörig åter behörig att utöva kyrkans vigningstjänst. En sådan förklaring får ges om förhållandena ändrats på sådant sätt att biskopen kan anses lämplig att "utföra *ett* uppdrag inom kyrkans vigningstjänst".

Det kan vid en översyn av de angivna bestämmelserna i kyrkoordningen finnas anledning att närmare överväga om inte redan den nuvarande regleringen innebär att Ansvarsnämndens förklaring endast kan avse behörigheten att åter utöva uppdraget som präst inom kyrkans vigningstjänst. Den som vigs till biskop är nämligen regelmässigt dessförinnan prästvigd. Det finns för övrigt inte något formellt hinder enligt kyrkoordningen för att en sådan person åter ska kunna väljas till biskop i ett stift eller till ärkebiskop.

Vid en översyn av de hittills inte tillämpade bestämmelserna i 30 kap. 6 § kyrkoordningen kan det i så fall också finnas anledning att överväga om Ansvarsnämnden efter en sådan behörighetsförklaring ska vara det organ som fortsättningsvis ska utöva tillsynen över den biskop som åter förklaras behörig att utöva kyrkans vigningstjänst.

Ansvarsnämnden vill också lyfta frågan om 8 kap. 12 § kyrkoordningen bör ges följande ändrade lydelse: "Ansvarsnämnden för biskopar bekräftar på kyrkomötets uppdrag valet genom att utfärda bevis om utnämning till biskop." Denna ändring medför i så fall en konsekvensändring i 30 kap. 2 § andra stycket kyrkoordningen. Den föreslagna ordningen framstår utifrån nämndens olika uppgifter som både lämplig och riktig samt väl förenlig med bestämmelserna i 10 kap. 3 och 8 §§ kyrkoordningen.

Ansvarsnämnden vill på förekommen anledning i detta sammanhang slutligen föreslå att 8 kap. 26 § kyrkoordningen ges följande lydelse: "Stiftsstyrelsen bestämmer tidpunkten för biskopsvalet efter hörande av Ansvarsnämnden för biskopar."

Uppsala den 10 juni 2022

Robert Schött
Ordförande

Maria Wetterstrand Hagström
Sekreterare